

Петренко Діана Володимирівна

Ст. викладач

Київський національний університет будівництва і архітектури

Секція, підсекція **Екологія**

(Імплементація Європейського екологічного права)

ЩОДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДИРЕКТИВИ 2010/75/ЄС

ПРО ПРОМИСЛОВІ ВИКИДИ

Промислове забруднення навколишнього природного середовища справедливо визнається однією з екологічних проблем, яка потребує термінового вирішення. Майже всі продукти згоряння в теплоенергетичних установках у металургії, нафтопереробці, виробництві будівельних матеріалів, на транспорті містять основні канцерогенні забруднювачі, що виникають у ході спалювання: тверді частки (PM), озон (O₃), окис вуглецю (CO), діоксид сірки (SO₂), оксиди азоту (NO_x), леткі органічні сполуки (ЛОС), важкі метали.

На глобальному рівні промислове забруднення спричиняє близько 16 відсотків передчасних смертей щороку. За даними Інституту оцінки та вимірювання показників здоров'я (Institute for Health Metrics and Evaluation) забруднення атмосферного повітря у 2016 році призвело в Україні до понад 58 тис. смертей [1]. В Україні, за оприлюдненими даними, загальні обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря становили у 2019 році 2,459 млн. тонн.; скидів стічних вод у водні об'єкти – 737,25 млн. м³; утворення відходів – 441,517 млн. тонн. У тому числі компаніями, що входять до ТОП-100 найбільших підприємств-забруднювачів: кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря становила – 1,947 млн. тонн; скидів стічних вод у водні об'єкти – 628,92 млн. м³; утворення відходів – 411,443 млн. тонн. [2]. При цьому фактичні обсяги викидів перевищували європейської норми у декілька десятків разів. Зокрема, SO_x – у 24 рази; NO_x – у 6 разів; пилу – у 40 разів [3].

Для України зменшення промислового забруднення набуває особливого значення у розрізі виконання зобов'язань, прийнятих за умовами Угоди про

асоціацію з Європейським Союзом та його державами-членами, зокрема, у частині поступового наближення національного законодавства у сфері охорони довкілля до права ЄС. З цією метою розпочато роботу з впровадження в екологічне законодавство України стандартів, закріплених Директивою 2010/75/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2010 року «Про промислове забруднення (інтегроване запобігання та контроль забруднення)» [4]. Наразі Директива 2010/75/ЄС містить такі ключові елементи регулювання у сфері промислового забруднення:

- усі установки, на які поширюється її дія, повинні запобігати та контролювати промислові викиди, застосовуючи найкращі доступні технології та методи управління (НДТМ), ефективно використовувати енергію, воду та інші ресурси, мінімізувати перенесення забруднення між компонентами навколишнього середовища, запобігати утворенню відходів;

- робота кожної установки відбувається виключно за наявності інтегрованого дозволу, умов якого встановлюються за висновками НДТМ, прийнятих Європейською Комісією;

- компетентні органи країн-членів ЄС забезпечують регулярні та якісні екологічні перевірки установок щодо дотримання умов інтегрованого дозволу;

- до участі у процедурі отримання дозволу залучається громадськість.

Серед регуляторних та інституційних причин, які спричиняють проблему промислового забруднення в Україні, можна виокремити такі:

- побудова дозвільної системи у сфері охорони навколишнього природного середовища із застосуванням покомпонентного підходу, що не дозволяє враховувати кумулятивний вплив господарюючого суб'єкта на довкілля. Важливі питання щодо охорони ґрунтів, забруднення підземних вод, ефективного споживання енергії та інші частково залишаються поза увагою;

- відсутність нормативно-правових актів, які закріплюють перелік НДТМ для регуляції певних видів діяльності;

- гранично допустимі концентрації та скиди забруднюючих речовин не відповідають нормативам Директиви 2010/75/ЄС;

- недостатній рівень державного контролю, неефективний механізм забезпечення дотримання вимог екологічного законодавства;
- моральна застарілість промислового обладнання [5].

Тому логічно, що на шляху реалізації державної політики України у сфері промислового забруднення одним з першочергових завдань визначено законодавче врегулювання правових засад зменшення та контролю промислового забруднення за стандартами Директиви 2010/75/ЄС шляхом прийняття відповідного закону [1].

Вирішити задачу імплементації Директиви 2010/75/ЄС мав законопроект № 4167 від 29.08.2020 р. «Про запобігання, зменшення та контроль забруднення, що виникає в результаті промислової діяльності», розроблений Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України з залученням міжнародних експертів, екологів та представників громадськості. Передбачалося, що ним будуть унормовані порядок отримання та використання інтегрованих дозволів, застосування НДТМ, реформовано державний та громадський контроль. Було здійснено пробу збалансувати інтереси держави, промисловців та громадськості. Проте у липні 2021 року документ був відхилений Верховною Радою через потужне лоббі великих промислових корпорацій [6].

Серед трьох законопроектів, що на даний час перебувають на розгляді Верховної Ради, варто виокремити законопроект №6004-2 від 22.09.2021 «Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля» [7]. Концептуально схожий із законопроектом № 4167, він є подальшою спробою винайти у сфері регулювання промислового забруднення компромісний варіант між інтересами держави, громадян та бізнесу. Хоча назва не у повній мірі відтворює зміст документу, переваги законопроекту очевидні.

З одного боку він зберігає важливі для імплементації Директиви 2010/75/ЄС положення:

- єдині з ЄС нормативи гранично допустимих викидів, закріплені у висновках НДТМ, для поступового переходу до яких передбачається більше 13 років;

- один інтегрований дозвіл для установки замість трьох;
- моніторинг промислового забруднення через автоматизовані засоби забезпечення контролю за виконанням умов інтегрованого дозволу;
- прозору електронну дозвільну систему та забезпечення доступу до екологічної інформації для всіх зацікавлених сторін.

З іншого боку враховано низку пропозицій від бізнесу, зокрема:

- зі сфери застосування закону виключено підземні гірничі роботи та пов'язані з ними операції, а також відкрите видобування з поверхні ділянки, площа якої перевищує 25 гектарів;
- збільшено строк для переходу до нормативів із висновків НДТМ внаслідок прив'язки до дати введення їх у дію;
- частину повноважень перекладено з Міндовкілля на Кабінет Міністрів України.

Водночас законопроект № 6004-2 закладає основи наближення українського екологічного законодавства до Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди, повна імплементація якої вимагатиме у подальшому ухвалення підзаконних актів технічного характеру, що знайшло закріплення у прикінцевих положеннях проекту.

У підсумку варто зазначити, що із прийняттям закону Україна виконає свої міжнародні зобов'язання за Угодою про асоціацію стосовно впровадження положень Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди.

Разом з тим зволікання законодавчого врегулювання проблеми зменшення промислового забруднення згідно з стандартами ЄС зашкодять виконанню зобов'язань України у сфері декарбонізації економіки, що прийняті на виконання Паризької кліматичної угоди за наслідками COP 26 у Глазго.

Література:

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 402-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.01.2022)

2. Міндовкілля підготувало рейтинг «ТОП-100 найбільших підприємств-забруднювачів» за 2019 рік. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: веб-сайт. URL: <https://mepr.gov.ua/news/37063.html> (дата звернення: 30.01.2022)

3. Омельченко В., Білявський М. Нацплан скорочення викидів: поточний стан та проблеми реалізації у розрізі міжнародного досвіду. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/natsplan-skorochennia-vykydiv-potochnyi-stand-ta-problemy-realizatsii-u-rozrizi-mizhnarodnogo-dosvidu> (дата звернення: 30.01.2022).

4. DIRECTIVE 2010/75/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 24 November 2010 on industrial emissions (integrated pollution prevention and control) (Recast). Official Journal of the European Union. 17.12.2010. L 334/17-119.

5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про запобігання, зменшення та контроль промислового забруднення» від 29.09.2020 № 4167. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GI03322A.html (дата звернення: 30.01.2022).

6. Екологія на кону: як влада і олігархи ведуть війну за довкілля. Економічна правда: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/06/10/674854> (дата звернення: 30.01.2022).

7. «Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля»: Проект Закону від 22.09.2021 № 6004-2. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72817 (дата звернення: 30.01.2022).

Петренко Діана Володимирівна

Ст.викладач

кафедри охорони праці та навколишнього середовища

Київського національного університету будівництва і архітектури

Petrenko.diana@ukr.net

+380955317097